

آغازگر انقلابی بزرگ در عرصه علم و فرهنگ

امام جعفر صادق(ع)، ششمین پیشوای شیعیان، با بنیان نهادن فقه جعفری در دوره‌ای که کسب دانش هم‌چون الماس گرانبها و دور از دسترس بود، انقلاب بزرگی را در عرصه علمی و فرهنگی آغاز کردند.

ایسنا/آذربایجان شرقی امام جعفر صادق(ع)، ششمین پیشوای شیعیان، با بنیان نهادن فقه جعفری در دوره‌ای که کسب دانش هم‌چون الماس گرانبها و دور از دسترس بود، انقلاب بزرگی را در عرصه علمی و فرهنگی آغاز کردند.

امام ششم شیعیان در روز هفدهم ربیع الاول و در شهر مدینه و دوره خلافت عبدالملک بن مروان دیده به جهان گشودند. دوره‌ای که ایشان با آن بزرگ شده و پیشوای شیعیان شدند، دوره‌ای مملو از جریان‌های انحرافی در ابعاد مختلف علمی، فرهنگی و اعتقادی بود.

به گزارش ایسنا، ایشان در دوره‌ای که رفتارهای ظالمانه حاکم ستمگر عبد الملک، مظلومیت امت اسلامی و مبلغان اندیشه‌های انحرافی از اسلام بر آن زمان چیره شده بودند، متولد شدند و در ادامه حیات نیز شاهد حکمرانی ۱۰ حاکم از حاکمان سلسله بنی امیه و دو خلیفه سلسله عباسی بودند.

می‌توان گفت که نقطه عطف پایه‌گذاری نهضت علمی و فرهنگی در دوره تضعیف بنی امیه و روی کار آمدن عباسی بود. در این زمان که حکومت‌ها چندان توجهی به جز روی تخت حکومت نشستن نداشتند، فرصت آزادی برای امام صادق(ع) پیش آمد تا مکتب خود را گسترش دهد.

مباحث علمی و به خصوص دینی در این دوره کوتاه، بسیار داغ شده و فرصت برای امام(ع) به گونه‌ای مهیا شد که مردم بسیاری برای یافتن پاسخ سوالات دینی و علمی خود به پیش ایشان آمده و ایشان نیز با استفاده از علم جوشان خود، به شناساندن دین مبین اسلام و پاسخ این دین به سوالات مردم اهتمام ورزیدند. امام(ع) و شاگردان ایشان با آزادی که داشتند، در مناظرات مختلفی با ادیان دیگر پرداختند و موجب گسترش هر چه بیشتر دین مبین اسلام در دوره خلفان شدند.

امام صادق(ع) با مدیریت و برنامه ریزی علمی خود، شاگردان ممتازی را تربیت کردند

حجت الاسلام رحیم همزبان، استاد حوزه علمیه تبریز در گفت‌وگو با ایسنا، اظهار کرد: امام صادق(ع) با مدیریت و برنامه ریزی علمی و منطقی خود، شاگردان ممتازی را در حوزه‌های مختلف پرورش داده که می‌توان به هشام بن حکم در حوزه کلام و در حوزه فقه به زرارة بن أعین اشاره کرد.

وی با اشاره به ابعاد مختلف شخصیتی امام صادق(ع)، اظهار کرد: امام(ع) در راستای ترویج دین در میان مسلمانان، مدارس و مکتبخانه‌هایی را تاسیس کردند که بیشتر احادیث در حوزه فقه و تفسیر با تلاش و کوشش‌های ایشان تبیین شده است. اغلب افراد به دلیل این که بیشتر مطالب جهان تشیع از امام صادق(ع) روایت شده است حتی مذهب شیعه را شیعه جعفری می‌نامند.

وی به خلفای اموی و عباسی در عصر امام جعفر صادق(ع) اشاره کرد و گفت: حکومت امویان و عباسیان در زمان امام صادق(ع) و امام باقر(ع) رو به افول گذاشته بود و امام صادق(ع) نیز از این ضعف حکومت‌ها به نحو احسن برای پیشبرد اهداف علمی و تبیینی خود استفاده کردند.

همزبان به نقش کلیدی و کارآمد مکتب صادقین در حفظ و پاسداری از جهان تشیع تأکید کرد و افزود: مکاتب و فرقه‌های انحرافی گوناگون در زمان امام صادق(ع) در حال گسترش بود و این فرقه‌ها و مذاهب گوناگون، اسلام را طبق فرمایش امام خمینی (ره) از نابیت محمدی می‌انداختند و نقش امام بزرگوار در پایه‌گذاری مکتب جعفری برای جلوگیری از انحطاط شیعه و تحریف در اسلام ناب محمدی بی‌بدیل است.

وی گفت: منشا و مبدا مکتب اهل بیت(ع)، قرآن کریم و پیامبر اعظم(ص) بوده و قطعاً مکتب اهل بیت(ع) رواج دهنده اسلام ناب محمدی است.

وی به معنویت امام صادق(ع) نیز اشاره کرد و گفت: امام صادق(ع) وظیفه امامت و ولایت خود را به نحو عالی ایفا کردند و نگذاشتند تا شیعیان در درگیری‌های خلفای اموی و عباسی، دخالت کنند، چرا که دخالت در این راستا موجب وارد شدن ضربه به جهان اسلام و تشیع می‌شد و آن حضرت، پیرامون قلمروی جهان اسلام را با ارسال نمایندگان و وکلایی ساماندهی می‌کردند.

این استاد دانشگاه با بیان این که اگر مکتب اهل بیت(ع) نبود، مکتب اهل سنت نیز به خطر می‌افتاد، گفت: حضور و رشادت‌های اهل بیت(ع) مانع نابودی و حافظ اسلام در برابر حکومت آل امیه بود و هم‌چنین اهل تسنن بهره‌زادی از آثار و مکتب اهل بیت(ع) برده‌اند و افراد منصف سنی نیز توصیف‌های ارزشمندی در مورد اهل بیت(ع) دارند.

وی به آخرین توصیه امام صادق(ع) به أم حمیده، درباره اهمیت نماز اشاره کرد و افزود: امام فرموده‌اند: شفاعت ما شامل کسی که نماز را سبک بشمارد، نمی‌شود.

امام جعفر صادق(ع) آینه‌ی اراده الهی بر روی زمین هستند

حجت الاسلام احد ملک پور، یک کارشناس مذهبی در گفت‌وگو با ایسنا، اظهار کرد: امام جعفر صادق(ع) آینه‌ی اراده الهی بر روی زمین هستند و در زمان ایشان اراده خداوند این بود که امام با تشکیل مکاتب درسی، شاگردانی تربیت کنند و عقاید حقه

شیعه را ترویج دهند.

وی افزود: طبق روایات، ائمه اطهار(ع) «کلهم نور واحد» هستند که گویای تمامی ویژگی‌های است که پروردگار عالم آن‌ها را به عنوان امام انتخاب کرده و منصبی در اختیارشان قرار داده است.

وی ادامه داد: برخی از ویژگی‌ها مانند تقوا، علم، زهد و زمان‌شناسی در تمامی ائمه اطهار(ع) برابر است اما گاه نسبت به شرایط زمان و شرایط موجود در جامعه و اسبابی که متفاوت و زیاد است، ویژگی‌های برجسته (نه بودن یا نبودن ویژگی) امام متفاوت می‌شود. مثلاً اگر گفته می‌شود، علی بن موسی الرضا(ع)، معروف به لقب رضا هستند به این معنا نیست که بقیه ائمه (ع) دارای مقام رضا نیستند.

ملک پور افزود: وقتی لقب حضرت جعفر بن محمد(ع)، صادق است به این معنا نیست که بقیه ائمه اطهار(ع) صادق نیستند و در آن‌ها وجود ندارد ولی در مورد صادق بودن امام، روایتی از پیامبر اکرم(ص) مبنی بر نامیدن فرزند امام پنجم به لقب «صادق» است که علتش به دنیا آمدن جعفر دیگری در نسل او بیان شده که گدّاب است و او را «جعفر گدّاب» می‌نامند. پس علت‌های خارجی باعث ظهور بعضی از القاب و شخصیت‌ها شده است.

شیعه بودن در زمان رسول الله (ص) هم وجود داشته است

وی اظهار کرد: یکی از مهم‌ترین مطالبی که در مورد امام صادق (ع) باید پرداخت شود، این است که چرا به شیعیان، شیعه جعفری و یا جعفری مذهب گفته می‌شود. با توجه به این لقب، تفکر غلطی که وجود دارد این است که شیعه بودن بعد از امام صادق(ع) رواج پیدا کرده است، در حالی که شیعه بودن در زمان رسول الله (ص) هم وجود داشته است. هنگامی که آیه «هم خیر البریه» نازل شد از پیامبر(ص) سوال کردند که «خیر البریه» چه کسانی هستند، ایشان فرمودند: علی و شیعیان آن، پس لفظ شیعه در زمان خود رسول الله (ص) وجود داشته است.

وی ادامه داد: جعفری مذهب لقب گرفتن شیعیان به خاطر این است که تفکرات شیعه در زمان امام صادق(ع) بسیار رواج پیدا کرده است زیرا در هیچ زمانی چنین بستری برای دیگر امامان فراهم نشده بود. یعنی امام صادق (ع) اولین امامی است که بعد از حضرت علی(ع) فرصت نشر شریعت پیامبر(ص) و تشیع را پیدا کرد.

این کارشناس مذهبی افزود: اولین فرصتی که بعد از پیامبر اکرم (ص) به وجود آمد، این بود که بنی امیه و بنی عباس بر سر حکومت با هم وارد جنگ شده و فرصتی مناسب ایجاد شود تا امام صادق(ع) به تربیت شاگردان مشغول شوند اما بعد از مدتی کرسی‌های درسی محدود شدند با این حال امام (ع) از این زمان محدود نیز بهترین استفاده را برده و مطالب را ترویج دادند که غالب روایات فقهی و عقیدتی و روایات مقتلی در زمان وجود نازنین امام صادق(ع) نشر و نمو پیدا کرده است. به خاطر این است که به شیعیان، شیعه جعفری می‌گویند.

وی گفت: فضائل و اخلاق امام صادق(ع) نیز در راستای تربیت شاگرد بوده است. تاحدی که در آن زمان کم، امام (ع) با اعمال خود، فضائل اخلاقی را یاد داده و با اخلاق، رفتار و علم، فضائل خود را نشان داده است و ایشان در هر محور علمی، برای خود شاگرد ممتازی تربیت کرده و آن شاگردان علوم را ترویج داده اند.

وی در خصوص علم امام صادق (ع) نیز بیان کرد: دو نوع علم در عالم وجود دارد که شامل علم ذاتی و و علم عرضی می‌شود. علم ذاتی، علمی است که از کسی نگرفته شده و ذات به این علم دارا است و فقط پروردگار عالم، این علم را دارد. علم عرضی اما در مقابل علم ذاتی بوده و خود این علم به دو نوع اکتسابی و لَدُنَّی تقسیم می‌شود.

ملک پور افزود: علم ائمه اطهار (ع)، علم لَدُنَّی است که بدون مکتب و زحمت در سینه ائمه اطهار(ع) وجود دارد و این علم دارای منشأ بوده و توسط تفضل خداوند به امام(ع) ارائه شده است که در تمامی ائمه اطهار (ع) یکسان است و علم امام صادق (ع) نیز جزو این علم و دانش محسوب می‌شود یعنی علمی که از طرف پروردگار عالم است.

وی ادامه داد: مردی از امیر المومنین علی (ع) سوال می‌کند: علت این که به هر سوالی از شما می‌پرسند بدون درنگ و تفکر به آن پاسخ می‌دهید، چیست؟ ایشان در جواب پاسخ می‌دهند که من این علم را مشاهده می‌کنم و در اختیار من است. این در حالی است که دسترسی ما انسان‌ها عادی به این علم امکان‌پذیر نیست.

یکی دیگر از کارشناسان مذهبی نیز در مورد زندگی ایشان، بیان کرد: امام جعفر صادق(ع) ششمین امام شیعیان و فرزند امام محمد باقر(ع) است که در سال ۱۴۸ هجری قمری بر اثر مسمومیت توسط منصور دوانیقی به شهادت رسیدند، هنگام شهادت، سن مبارک ایشان ۶۵ سال بود و در قبرستان بقیع به خاک سپرده شدند و مدت امامت ایشان ۳۴ سال بوده است.

حجت الاسلام نوید هدائی پور در مورد تاسیس مذهب شیعه، گفت: طبق فرمایش پیامبر اکرم (ص) که خطاب به مولا علی (ع) فرمودند: يَا عَلِيُّ شَيْعَتَكَ هُمُ الْقَائِرُونَ...، پیدایش شیعه از زمان پیامبر (ص) بوده و انتخاب لقب رئیس مذهب تشیع برای امام صادق (ع) به این دلیل بوده است که این امام به جهت آزادی عملی که بر اثر درگیری و نزاع بین امویان و عباسیان به وجود آمد، توانستند در حد وسیعی به توسعه فکری و روحی مذهب تشیع بپردازند و این به معنای نفی تلاش دیگر امامان نیست.

وی افزود: اصطلاح رئیس مذهب شیعه که بیشتر بر امام صادق (ع) اطلاق می‌شود ناظر به فقه شیعی در برابر مذاهب اهل سنت است، وگرنه اساس تشیع و مکتب امامت از لحاظ معارف بنیادی، در عرض مذاهب فقهی نبوده است و معارف اصلی اسلامی را شامل می‌شود که جز در مکتب اهل بیت (ع) قابل وصول نیست.

هدایی پور در مورد اینکه فقه شیعه در زمان امام صادق (ع) از حاشیه به متن وارد شده، اظهار کرد: زمان امامت امام صادق (ع) دوران طلایی شیعه بوده و به جهت درگیری‌هایی که بین دو جریان اموی و عباسی وجود داشت، فضای اجتماعی تا حدود قابل توجهی مستعد بوده است و موقعیتی به وجود آمده که ایشان توانستند در آن فضا، شاگردان بسیاری را تربیت کنند و روح تازه‌ای

در کالبد شیعه بدمند.

وی در مورد اینکه برخی از مورخان و محدثان بیان کرده اند که چهار هزار نفر از امام صادق (ع)، روایت نقل کرده اند، گفت: همانگونه که از این مطلب به دست می آید، تعداد کسانی که از ایشان نقل قول کرده اند، چهار هزار نفر بوده و طبیعی است که شاگردان آن حضرت را همین تعداد بدانیم.